

Bouwstenen voor een viering rondom de encycliek *Laudato Si'* van paus Franciscus

*Petra Gaidetzka, MISEREOR (2015),
vertaald uit het Duits door zr. Madeleine Bouman c.p.s.)*

LIEDEREN OM UIT TE KIEZEN

[LD: Laus Deo, zangbundel van het bisdom Roermond (2000)]

LD 1013	Alles is bij God begonnen
LD 1195	Wanneer ik door de velden ga
LD 576	Psalm 92
LD 584	Psalm 96-III, strofe 4
LD 647	Psalm 134, strofe 3
LD 1216	Zingt voor de Heer van liefde en trouw
LD 1201	Lied van het mosterdzaad
LD 1196	Wees niet bezorgd, heeft Hij gezegd
LD 1195	Wanneer ik door de velden ga
LD 1087	Grote God wij loven U
LD 1083	God, die leven hebt gegeven in der aarde schoot
LD 1060	Een landheer had met eigen hand
LD 1034	Dankt, dankt nu allen God

FOTO: KOP / MISERIOR

INLEIDING

In de viering richten wij ons vandaag op de gehele schepping, de levende en de levenloze wereld. Paus Franciscus heeft dit tot thema van zijn rondschrjven *Laudato Si'* gemaakt. Hij betreft zich hier uitdrukkelijk op St. Franciscus van Assisi, en in het bijzonder op het Zonnelied. St. Franciscus staat "voor de zorg voor de zwakken en voor een vreugdevolle en in volle breedte geleefde ecologie". Het gaat de paus er vooral om dat wij mensen onze verantwoordelijkheid voor- en vooral ook in de schepping zien en serieus nemen, dat wij zorg dragen

voor het gemeenschappelijke huis, waarin wij met dieren, planten en alle door God geschapen wezens wonen. Want onze Zuster aarde "protesteert om het kwaad dat wij haar hebben aangedaan, vanwege het onverantwoorde gebruik en het misbruik van de goederen die God in haar heeft gelegd." (LS 2). De paus geeft daar ook een reden voor: " Wij zijn opgegroeid met het idee dat wij haar eigenaar en heer waren, bevoegd om haar te plunderen. Het geweld dat in het, door de zonde gewonde hart van de mens aanwezig is, wordt ook zichtbaar in de ziektesymptomen die wij in de bodem, het water, de lucht en de levende wezens gewaarworden." (LS 2)

En hij zegt iets wat voor velen misschien een nieuwe gedachte is: Het “klagen van de arme” en het “klagen van de aarde” zijn niet van elkaar te scheiden. Telkens weer richt paus Franciscus in zijn rondschrijven onze blik op de armen in de wereld. Zij zijn, net als de planten en de dieren, slachtoffers van de vernietiging van het milieu.

Door onze levensstijl worden de goederen verbruikt, goederen die de armen dringend nodig hebben; in processen van besluitvorming en uitvoering hebben zij echter vrijwel nooit inspraak. En hoewel zij zelf het minste bijdragen aan de opwarming van de aarde zijn vooral zij degenen die de gevolgen van de wereldwijde klimaatsveranderingen moeten ondergaan – langere periodes van droogte, steeds

vaker voorkomende stormen en stortregens, de stijging van de zeespiegel.

Daarom willen wij nu de noden en het recht op leven van alle schepsels, de mensen, dieren, planten en kleinste levensvormen, in ons gebed insluiten.

Laten we nadenken hoe wij ons kunnen bekeren, ‘omkeren’ – in ons privé-leven, maar ook in politiek en maatschappelijk handelen: als individu, als de gemeenschap van gelovigen die de Kerk is, als maatschappij.

KYRIE

Bron: MISEREOR 2010 - Petra Schmid, Margit Eckholt: "Gods schepping behoeden – opdat allen kunnen leven", pag. 37 e.v.)

Heer Jezus Christus, Gij leidt ons naar de bron van het leven;
Gij schenkt ons "Leven in volheid".

Heer, ontferm U over ons.

Heer Jezus Christus, Gij wilt, dat wij ons inzetten voor het leven
– en niet de schepping vernielen en leven vernietigen.

Christus, ontferm U over ons.

Heer Jezus Christus, U leidt ons, mensen van goede wil in alle continenten,
in de gemeenschappelijke zorg om Gods schepping samen.

Heer, ontferm U over ons.

VERKONDIGING

Mogelijke lezingen (zie bijvoorbeeld hoofdstuk II en VII van de encycliek¹ Laudato Si’):

Gen 1,1 – 2,3 Schepping van de wereld, de mens als beeld van God, God zag dat de schepping goed was.

Gen 2,4b–9.15 De mens krijgt de opdracht de "Tuin van Eden" te verzorgen en te beschermen, niet te vernietigen.

Gen 6,5–8.13–22; 7,17 8,4.15–22; 9,8–13
Nieuwe start met Noach: Verbond van God met de schepping.

Spr. 3,13.16–22 God heeft de aarde met wijsheid geschapen; de wijsheid wordt levensboom voor de mens.

Wijsh 7,7–11 De wijsheid leert ons de rijkdommen van de wereld goed te gebruiken.

Mt 6,19–21.24–33 God zorgt voor al zijn schepselen – de mens echter moet eerst het Koninkrijk en zijn gerechtigheid zoeken.

Mk 10,17–30 Geef uw geld aan de armen, dan zult gij een schat in de hemel hebben.

Lc 12,54–57 De tekenen van de tijd.

¹ Op internet: <http://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=5000&id=10186>

IMPULS

Steeds weer spreekt de H. Schrift van de wijsheid waarmee God hemel en aarde heeft geschapen, en van Zijn zorg om de schepping. Alles wat leeft ligt Hem na aan het hart. In Zijn ogen is niets overbodig of waardeloos, dan zou Hij het immers niet hebben geschapen. Maar wij mensen gaan vaak erg achteloos, ja zelfs misdadig met de wereld om.

De mensheid heeft, zoals paus Franciscus benadrukt, van begin af aan de natuur omgevormd naar wat “nuttig” is. Hoe meer de technische ontwikkeling doorzet, hoe groter de bekoring is om in te grijpen in de wetmatigheden en het natuurlijk verloop van de natuur.

Kijkend naar de verschillende wereldwijde klimaatconferenties spreekt de paus over de onderwerping van de politiek aan de technologie en de productiemaatschappij: de internationale politiek onderwerpt zich aan de belangen en aanwijzingen van de machtigen (LS 18-22). De levensstijl binnen de welvaartsmaatschappij, waartoe wij op het geïndustrialiseerde noordelijk halfrond van de wereld zeker behoren, leidt tot de verdwijning van regenwouden, verontreiniging van de zeeën, tot bergen afval in en rondom de steden. Aan de armen wordt steeds weer de mogelijkheid ontnomen mee te beslissen over het beheer en de ontwikkeling van steden en dorpen.

Wij verbruiken en verspillen de goederen van de aarde, in plaats van te zorgen voor behoud van het gemeenschappelijke huis dat wij samen met de andere schepselen bewonen. Zo komen wij ook wat onze ziel betreft aan de grenzen van steeds-meer, steeds-sneller, steeds-beter.

Maar wat moeten we doen? Kunnen wij, individueel, echt een verschil maken, iets goeds

tot stand brengen? Hoe kunnen wij onze levensstijl veranderen, zodat we minder schade aanrichten? God heeft alles met wijsheid geschapen. Met de “Geest van de Wijsheid” kunnen wij nieuwe wegen inslaan en voor een ander leven kiezen.

Waarom herkennen we deze Geest van Wijsheid, hoe laat Hij merken, dat Hij er is? Daarvoor zijn een wijde blik en goed begrip belangrijk, maar ook creativiteit en invoelingsvermogen, respect ten opzichte van alles wat leeft, barmhartigheid en – Franciscaans gezien – deemoed. Deemoed wil zeggen: open staan voor de wonderen van de schepping. Wij moeten erkennen, dat de waardigheid van de schepping onaantastbaar is, en daarnaar handelen! “Goed leven voor allen” zou het doel moeten zijn, een levenswaardige toekomst voor mensen van alle culturen en generaties, voor planten, dieren en alle medeschepselen, die allen uniek en onontbeerlijk zijn, door God gewild en waardevol bevonden.

Paus Franciscus citeert de “Earth Charter” uit het jaar 2000: “Laten wij onze tijd in de geschiedenis zo vormgeven, dat de mensen zich deze zullen herinneren als een tijd waarin een nieuwe eerbied voor het leven opkwam, als een tijd waarin duurzame ontwikkelingen vastbesloten op gang werden gebracht, als een tijd waarin het streven naar gerechtigheid en vrede een nieuwe impuls kreeg, en als een tijd waarin het leven met vreugde werd gevierd.”

Nu is hij er, de tijd om te kiezen voor het leven.

VOORBEDEN

Terwijl de inleiding op de voorbeden wordt uitgesproken, kunnen door de aanwezigen symbolische gaven naar voren worden gebracht en voor het altaar worden neergezet: een kruik met water, een schaal met aarde, een pot met een groen stekje. Bij iedere voorbede wordt een kaars aangestoken; de kaarsen worden in een halve cirkel rond de kruik, schaal en pot neergezet.

God heeft de hemel en de aarde geschapen, de oceanen en het vasteland, planten, dieren, mensen en een veelvoud van kleinste levende wezens. Hij is de basis van het leven. Hem vertrouwen wij onze gebeden en zorgen toe:

- Wij bidden voor onszelf en voor allen, die verantwoordelijkheid dragen voor onze wereld, dat wij de wonderen van de schepping waarnemen en met verstand en daadkracht het leven dienen.
- Wij bidden voor de planten, in het bijzonder voor de vruchten van de velden, dat zij niet offers van genetische manipulatie worden, maar in hun veelvoud schatten zijn, waarvan wij de waarde voor ons leven inzien.
- Wij bidden voor de dieren die de mens tot nut zijn. Dat zij niet in de bio-industrie worden uitgebuit. Ook voor de wilde dieren bidden wij, dat de plaatsen waar zij kunnen leven behouden blijven.
- Wij bidden voor alle levensvormen en culturen, die met uitsterven worden bedreigd, dat er mensen zijn, die zich inzetten voor hun behoud.
- Wij bidden voor de mensen in kustgebieden, wiens bestaan door de zeespiegelstijging wordt bedreigd. Dat zij gezamenlijk nieuwe wegen vinden om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien.
- Wij bidden voor de welgestelden in de grote steden, dat zij de armen hun bestaansmogelijkheden niet ontnemen, maar hen betrekken in de ontwikkeling en organisatie van mensvriendelijkere stedenplanning.

God, Vader van alles wat leeft, U hebt de aarde – ons gemeenschappelijke huis, de tuin, die Gij hebt geplant – de mensen toevertrouwd, opdat wij ze bebouwen. We zijn in de geschiedenis, maar ook vandaag de dag, vaak tekortgeschoten. Maar Uw scheppende Geest werkt door in de wereld. Schenk ons kracht om te handelen door Jezus, onze Broeder en Heer.

Amen.

In plaats van de voorbeden kan ook het Gebed voor onze aarde aan het slot van Laudato Si' worden uitgesproken:

Almachtige God
die aanwezig bent in heel het universum
en in het kleinste van Uw schepselen,
Gij die al wat bestaat met tederheid omgeeft,

Stort over ons de kracht van Uw liefde uit,
opdat wij het leven en de schoonheid zouden beschermen.
Dompel ons onder in vrede opdat wij
als broeders en zusters zouden leven
zonder iemand schade te berokkenen.

O God van de armen,
help ons de verwaarloosden te hulp te komen
en degenen die op deze aarde vergeten worden
en in Uw ogen zo veel waarde hebben.

Genees ons leven, opdat wij beschermers zouden zijn van de wereld
en geen roofdieren,
opdat wij schoonheid zouden zaaien en geen vervuiling noch vernieling.

Raak de harten van hen die alleen winst nastreven
ten koste van de aarde en de armen.
Leer ons de waarde van ieder ding
te ontdekken, met bewondering te beschouwen,
te erkennen dat wij ten diepste één zijn
met alle schepselen op onze weg naar Uw oneindig licht.

Dank U omdat Gij alle dagen met ons bent.
Ondersteun ons, zo bidden wij U,
in onze strijd voor gerechtigheid, liefde en vrede.

(Laudato Si', paragraaf 246)

MEDITATIE

Gebaseerd op het Zonnelied van St. Franciscus van Assisi en de encycliek Laudato Si'.

- Geloofd zijt Gij, Heer, door onze zuster, moeder aarde, die het uitschreeuwt vanwege de haar toegevoegde verwondingen. Wij beschadigen haar, omdat wij de rijkdommen waarmee God haar heeft uitgerust op onverantwoordelijke wijze gebruiken en verbruiken. Wij plunderen haar alsof wij eigenaar, en niet beheerder, zijn van de schepping. (LS 2)
- Geloofd zijt Gij, Heer, door onze zuster water: levenselement en levensschat, ons gemeenschappelijk eigendom. En toch wordt water door zakenlieden tot product vernederd en aan de economische wetten van de productiemaatschappij onderworpen. Wij vervuilen het, stelen het van de vissers, van de kleine boeren en hun families, door het levenbrengende water weg te leiden naar grote plantages, en grote hoeveelheden apart te houden voor de productie van alles wat voor de consumptiemaatschappij bestemd is.² (LS 30)
- Geloofd zijt gij, Heer, door broeder wind en broeder zon, door wolken en regen en al het verschillende weer. Altijd weer hebben de mensen om goed weer gebeden voor hun oogsten. Maar steeds vaker wordt door droogte, overstromingen, stormen – gevolgen van de wereldwijde klimaatveranderingen – het overleven van veel mensen op het zuidelijk halfrond in de waagschaal gezet. Vooral de armen worden getroffen, want zij hebben geen middelen om zich aan de klimaatveranderingen aan te passen of een buffer op te bouwen voor het doorstaan van tijden van catastrofes. (LS 25)
- Geloofd zijt Gij, Heer, met al Uw schepselen, met planten en dieren, met de kleinste levende wezens in de lucht en in het water. De vernietiging van onontgonnen terreinen, het kappen van de bossen, de vervuiling van de zeeën met plastic afval, dit alles leidt tot een wereldwijd probleem: het uitsterven van verschillende soorten. Waardevolle bronnen voor voeding van de wereldbewoners en voor genezing van ziekten gaan erdoor verloren. Maar bovenal: ieder schepsel, iedere soort is toch in zichzelf waardevol en onvervangbaar, en prijst U, Schepper van het al! (LS 32–33)
- Geloofd zijt Gij, Heer, door de vruchtbare aarde, waarin de vruchten van het veld groeien. Maar door onze onzorgvuldige bewerking en ontbossing wordt de grond uitgeput, afgedragen en vaak onherstelbaar vernietigd. Niet zelden wordt het land van diegenen afgenomen die zich er al generaties lang van hebben gevoed. Industriële landbouw neemt toe. Omwille van de winst worden chemische mestproducten en onkruidverdelgers uitgebreid ingezet – voor veel leven in de grond en het grondwater is dit gif, maar ook voor insecten en vogels, en voor het vee en de mensen, die vlakbij de grote velden hun eigen kleine stuk grond bewerken. (LS 20 -51 – 52 - 94)

² 44.165 liter water verbruikt een éénpersoonshuishouden per jaar (Nederland).
Bron: <https://www.nibud.nl/consumenten/energie-en-water/>
(27-07-2016)

➤ Geloofd zijt Gij, mijn Heer, door de schatten van de aarde, de grondstoffen, de natuurlijke energiebronnen, de dampkring, de getijden. De immense rijkdom van de schepping wekt de hebzucht van individuen en van hele landen – altijd al. Het gebruik van grondstoffen gaat vaak samen met serieuze milieuvervuiling of vernietiging. Hele landen en regio's worden geplunderd en vervuild. Enkeligen winnen – velen verliezen. En opnieuw zijn het de armsten, het grootste deel van de wereldbevolking, van wie basisbehoeften worden vernield. (LS 48-49)

➤ Geloofd zijt Gij, Heer, door alles wat op aarde lijdt en ziekte en nood moet dragen. Zalig degenen, die geen geweld gebruiken. Zalig degenen die vrede stichten en vervolgd worden omwille van de gerechtigheid.³ Gij hebt iedere mens uit liefde geschapen, geschapen als Uw beeld en gelijkenis. Gij hebt ons de aarde toevertrouwd, als een huis, en wij mogen dit gezamenlijk bewonen en behoeden. Zalig zij, die de zwaksten, de slachtoffers, degenen die bedrogen zijn, als hun zusters en broeders aan- en opnemen, en met hen zich inzetten voor de genezing van de wereld. (13.65)

➤ Looft en prijst de Heer, die Heer van ons allen is, en dankt en dient Hem met grote deemoed!

GEBED OM ZEGEN

De Heer, die hemel en aarde geschapen heeft,
uit Wie alles bestaat wat leeft, planten, dieren en mensen,
moge Hij met ons zijn en ons leven beschermen en zegenen.

De Heer, die hemel en aarde heeft geschapen, moge ons helpen met eerbied in Zijn
schepping te leven, en deze schepping niet te verwaarlozen, niet uit te buiten, niet te
vernietigen.

De Heer, die hemel en aarde heeft geschapen, moge ons met Zijn kracht ondersteunen,
zodat wij zó met Zijn schepping kunnen omgaan, dat die schepping ook voor de
volgende generaties nog een tuin is waarin zij met vreugde leven kunnen.

Zo zegene ons God,
+ de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Heribert Arens OFM/ MISEREOR 2008

³ Zie Mt 5,3–12